

Чурапчыга күн тахсар!

12+

2020 сыл
Кулун тутар
13 күнэ
бээтинсэ
№ 19
(11675)

САНА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • [sanaoloh](http://sanaoloh.ru)

Бээтинсэ кулун тутар 13> субуста кулун тутар 14> баскыһыанна кулун тутар 15> бэнидиэниискүлун тутар 16> олутуорунньук кулун тутар 17> сэрэдэ кулун тутар 18> чаппыар кулун тутар 19>

— НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ —

Айсен Николаев вошёл в состав Правительственной комиссии по региональному развитию в РФ

Глава Якутии Айсен Николаев вошёл в обновлённый состав Правительственной комиссии по региональному развитию в Российской Федерации. Соответствующее распоряжение Правительства РФ № 561-р подписал премьер Михаил Мишустин.

Правительственную комиссию, в состав которой вошли сенаторы Совета Федерации, члены федерального кабинета министров и губернаторы, представители ведомств и

муниципалитетов, возглавил заместитель Председателя Правительства РФ Марат Хуснуллин. Его заместителями назначены министр экономического развития России Максим Решетников, министр финансов РФ Антон Силуанов и министр строительства и жилищно-коммунального хозяйства страны Владимир Якушев.

Основной задачей Правительственной комиссии по региональному развитию является организация взаимодействия федеральных и региональных органов исполнительной власти, других организаций при решении вопросов территориального планирования, межбюджетных отношений и задач, касающихся развития субъектов Российской Федерации.

Кроме того, Правительственная комиссия совершенствует общие механизмы и обеспечивает координацию деятельности федеральных органов исполнительной власти и высших исполнительных органов государственной власти регионов страны по вопросам реализации стратегического и территориального планирования, а также других инструментов регионального развития, в том числе с учётом решений об опережающем развитии дальневосточных регионов.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

Айсен Николаев уонна Сергей Кравцов Саха Сиригэр үөрэҕирии сайдыытын дьүүллэстилэр

Москваҕа кулун тутар 11-с күнүгэр Саха Сиригэр Ил Дархана Айсен Николаев уонна Дойду үөрэхтээһиннэ министри Сергей Кравцов регионга үөрэх салаатын сайыннары боппуростарын дьүүллэстилэр. Чуолаан уһууааннарга уонна оскуолаларга эбии миэстэлэри тэрийии, ол иһигэр 3-ригэр диэри саастаах кырачааннары оҥо саадынан хааччыйыы боппуростарын көрдүлэр.

Айсен Николаев өрөспүүбүлүкэ салалтата уонна бырабыыталыстыбата ытар үлэтигэр сүрүн болжомтону үөрэхтээһин систиэмэтин сайыннарыыга уураһын, бу үлэ федеральнай министристибэ өйөбүлүнэн ытылларын тоһоҕолоон бэлиэтээтэ.

Бүгүгүн күнүгэ өрөспүүбүлүкэ 3-ригэр диэри саастаах 17 тыһ. 426 кырачаан оҥо саадыгар миэстэ ылаары уочаракка турар. Саха Сиригэр Бырабыыталыстыбата уонна Дойду үөрэхтээһиннэ министристибэти бииргэ үлэлэһиигэ түһэрибит сөбүлөннэригэр олобуран, 2019-2021 сылларга өрөспүүбүлүкэ 10 оҥо уһууаанын тутууга, ол иһигэр балтарааларыттан үстэригэр диэри саастаах кырачааннары оҥо саадынан хааччыйыыга федеральнай бүүдүүттэн 2,2 млрд солкуобай тыһырыллыбыта.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

— УЛУУСКА — БУ КҮННЭРГЭ —

Коронавирустан сэрэтэр мунньахха

Кулун тутар 11 күнүгэ туругунан, аан дойду үрдүнэн коронавируһунан 119 тыһ. тахса киһи ыалдьыбыт, олортон 4 тыһ. тахса киһи өлбүт, 65 тыһ. тахса киһи үтүөрбүт. Арассыыйаҕа 28 киһи бу ыарыыга сыстыбыт. Олортон 3 киһи үтүөрбүт. Бу дьон үксэ Италияттан ыалдьан кэлбит. Бу күнүгэ Аан дойдутаагы доруобуйа харыстабылын тэрилтэтэ сыстыганнаах коронавирус ыарыы аан дойду үрдүнэн түргэнник тарҕанан иһэриттэн, пандемиянан аабыахха сөп диэн иһитиннэрдэ.

Саха сиригэр коронавируһунан ыалдьыбыт киһи суох. Ол эрээри хас улуус ахсын ыксаллаах балаһыанна үөскээбинэ, бэлэмнэни үлэлэр ытыллар. Ол курдук, кулун тутар 10 күнүгэр улуус дьаһалтатыгар санитарнай-эпидемиологической хамыһына коронавирус ыарыы бэлиэтэнэр түгэнигэр суһал миэрэ схематын, онно туох тиийбэтин, эмп-томп туһунан сүбэ мунньабы тэрийдэ. Ыалдьыбыт киһи көһүннэбинэ, тутта Хатылы нэһилиэгэр бэлэмнэниллибит пуунна ыталлар. Оттон ыалдьыбыт киһини кытта «контактаһыт» дьону обсерваторга икки нэдиэлэ курдук (анаалыстарын түмүгэ биллэр диэри) сытыараллар. Мунньахха суһал балаһыанна табыстабына, ханнык эбийиэги обсерватор быһыытынан тэрийиэххэ сөбүн сүбэлэстилэр. Итини таһынан сыстыбыт киһи таһаһын-сабын дезинфекциялыыр камера турар анал миэстэ суруун, ону быһаарарга этилэр.

Оттон сэрэтии үлэ чааһыгар туһааннаах исписалистэр тус гигиенаны тутуһарга, дьэни-уоту дезинфекциялыыр сириэтибэнэн сууларга, анал лаампанан салгыны ыраастыырга сүбэлэстилэр. Ону таһынан мунньах кытыылаахтара оҥолору өрөспүүбүлүкэттэн таһаарары бобор тоһоостообун бэлиэтэстилэр. Итини тэнэ араас өнөҥү онторор тэрилтэлэр үлэлиир тизхиникэлэрин, тэриллэрин дезинфекциялыыр сириэтибэнэн суула сылдьыахтаахтарын иһитиннэрдилэр. Холобур, Чурапчы-Дьоккоускай хайысхаҕа сылдьар такси суолпардара хас биирдии маршрут кэнниттэн тырааныспарын дезинфекциялаахха, сууйуохтаах. Маны тутуһарга мэтиэлиир суруктары тэрилтэлэргэ ытар наадалаабын этилэр.

Онон улууспут олохтоохторо харысхаллаах буолар туһуттан илиипитин сууна сылдьыт, эти-хааны чэбдигирдэн, иммунитеткытын бөбөгөтөн, сибиэһэй салгынкка сылдьыт, битэминнээх, туһалаах аһы аһаан.

Марфа ПЕТРОВА.

ХАЛААН УУТУГАР БЭЛЭММИТ ХАЙДАБЫЙ?

Кулун тутар 11 күнүгэр улуус дьаһалтатын аактабай саалатыгар сааскы халаан уутугар бэлэмнэниигэ ыксаллаах быһыы-майгы хамыһыныатын мунньаҕа буолла. Мунньабы ЕДДС бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Алексей Болдовский ытта. Киһи СӨ Бырабыыталыстыбатын дьаһалыгар олобуран, халаан уутугар бэлэмнэниигэ уураах бырайыагын ылыммыттарын эттэ. Бүгүгүнү туругунан быстах кэмнээх гидрологической постары туруорарга сөбүлэни түһэрибиттэрин, бу ый бүтүүтэ команднай-штабнай үөрэхтэр буолуохтарын иһитиннэрдэ.

Биһиги улууска Амма өрүс сүннүүнэн Мырыла, Мындабаайы, Куохара үрэх сүннүүнэн Чурапчы уонна Таатта үрэх сүннүүнэн Одьулуун ууга барар кутталлаах бөлүөлэктэринэн буолаллар. Алексей Болдовский хамыһына чилиэннэригэр ууга барар куттал үөскээбинэ, туох-ханнык кыһалгалар баалларый, бэлэмнэни хайдаһый диэн боппуротуу туруорда.

Тыа хаһаайыстыбатын салалтатын

начаалынныгы Анна Захарова Тыа хаһаайыстыбатын министристибэтин бирикээһинэн сүөһүнү халаан уутттан көмүскээһин былаана оһоһуллубутун, Роспотребнадзор начаалынныгы Туяра Кузьмина урукку өттүгэр ууга барыт нэһиликтэргэ дезинфекциялыыр сириэтибэлэр суохтарын, эвакууулар быһаарылла иликтэрин, ГИМС начаалынныгы Трофим Лыткин быйыл хаар халыһынан, өрүскэ муус чарааһын, онон хараарды үлэтин эрдэттэн хонтуруоплаан ытар наадатын, Баһаарынай чаас начаалынныгы солбуйааччы Степан Биликин ыксаллаах быһыы-майгы үөскээбинэ, нэһиликтэри кыра кээмэйдээх суудуналарынан хааччыйар булгуччулаабын уонна да атыттар араас туруорсууларын этилэр.

Онон бүгүгүнү күнүгэ улууспут халаан уутун көрсөргө бэлэмнэни үлэтин тэрийэллэр, хамыһына чилиэннэргэ үлэни былаанынан ыта олороллор диэн түмүккэ кэлиэххэ сөп.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

— БИИЭХЭ СУРУЙАЛЛАР —

ОДЬУЛУУНГА – СЭРГЭХ КҮРЭХТЭНИЙ

Ааспыт үйэ 50-нуг, 60-нуг, 70-нуг сүүлэргэ Чуралчы оройуонугар физкультур уонна устуорт сайдыытыгар уһулччу үтүөлээх салыааччы, ССРС физическэй култууратын туйгуна, Саха АССР култууратын үтүөлээх үлэһитэ, РСФСР «Урожай» уопсастыба бочуоттаах үлэһитэ Афанасий Кирикович Софронов аатыгар аналмат аба саастаах ыспарсымыаннар устуорт 6 көрүнгэр иккис түһүмэбин күрэхтэниитэ кулун тутар 5 күнүгэр кини төрөөбүт төрүт дойдутугар Одьулуунгабуолла. Хасданэһилиэк сүүмэрдэммит хамаандалара илин-кэлин түсүһүүлээхтик, бэрт эрийсиилээхтик финалга көрүстүлэр.

Хамаанданан 6 көрүн түмүгүнэн арбаа энээр - Мугудай Чыаппара, Бахсы, Төлөй нэһиликтэрин сүүмэрдэммит хамаандата 13 очукуолаах маннайгы миэстэни ылан, А.К. Софронов мессуөннээх улахан кубогунан наһараадаланна. Иккис миэстэни 15 очукуолаах илин энээр - Болугур, Одьулуун, Хатылы, Болтоно, Мырыла сүүмэрдэммит хамаандата, үһүс миэстэни собуруу энээр - Хоптобо, Хадаар, Хайахсыт, Чакыр нэһиликтэрин сүүмэрдэммит хамаандатын коэффицентиан баһыйан ылары ситистэ.

Аны биридии көрүннэринэн: Саахымакка: 1-кы миэстэ - собуруу нэһиликтэр хамаандалара, 2-с миэстэ - собуруу нэһиликтэр хамаандалара, 3-с миэстэ - арбаа нэһиликтэр хамаандалара.

Нуучча дуобатыгар: 1-кы миэстэ - Чуралчы нэһиликтин хамаандата.

2-с миэстэ - собуруу нэһиликтэр, 3-с миэстэ - арбаа нэһиликтэр.

Салгын саатынан ытыга: 1-кы миэстэ - арбаа нэһиликтэр, 2-с миэстэ - илин нэһиликтэр, 3-с миэстэ - собуруу нэһиликтэр.

Тизнискэ: 1-кы миэстэ - собуруу нэһиликтэр, 2-с миэстэ - илин нэһиликтэр, 3-с миэстэ - арбаа нэһиликтэр.

Хабылыкка, хаамыскаба: 1-кы миэстэ - илин нэһиликтэр, 2-с миэстэ - арбаа нэһиликтэр, 3-с миэстэ - Чуралчы нэһиликтэ.

Воллейболга (Сахавабол): 1-кы миэстэ - арбаа нэһиликтэр, 2-с миэстэ - илин нэһиликтэр, 3-с миэстэ - Чуралчы нэһиликтэ.

Воллейбол биһиги оройуонмутугар эрдэттэн биһирэммит, маассабай көрүн буоларынан, көрөгө интэриэһинэй, ыһылаах-хаһылаах, элбэх ыал-дьааччылаах буолааччы. Бу да сырыга тиһэх көрсүһүү эрэ кэнниттэн хайа хамаанда кыайылаабын биллэрэ.

Көрүннэринэн биридиилээн көрдөрүүлэр:

Саахымат ооньуутугар маннайгы дуоскаба Диринтэн Иннокентий Филиппов, иккис дуоскаба Хадаартан Николай Давыдов, Чуралчыттан Василий Федоров тэн очукуланан, үһүс дуоскаба Одьулуунтан Афанасий Аржаков, төрдүс дуоскаба А. Михайлов, бэһис дуоскаба Чуралчыттан Ульяна Седалищева бастаатылар.

Нуучча дуобатыгар маннайгы дуоскаба Чуралчыттан Иван Новгородов, иккис дуоскаба Диринтэн М. Пинигин, үһүс дуоскаба Мындабаайыттан А. Марков, төрдүс дуоскаба Диринтэн А. Иванова, бэһис дуоскаба Чуралчыттан Г. Куличкина бастаатылар.

Ытыга Чуралчыттан Валентин Драгунов, Мугудайтан Иван Топстоухов, Мындабаайыттан Петр Павлов, Төлөйтөн Мария Аммосова бэргэн ытааччыларынан буоллулар.

Тизнискэ маннайгы ракеткаба Одьулуунтан Гаврил Федотов, иккис ракеткаба Диринтэн И. Наумов, үһүс ракеткаба Диринтэн П. Федулов, төрдүс ракеткаба Чуралчыттан Светлана Башарина, бэһис ракеткаба Хадаартан Мария Протодьяконова бастаатылар.

Хабылыкка, хаамыскаба, волейболга түмүк хамаанданан тахсыбыта.

Оройуон биһирэммит күүстээх волейболиһа Аркадий Пермяков халытааннаах арбаа энээр волейболистара атын хамаандалар күүстээх састааптарын бэрт эрийсиилээх, илин-кэлин түсүһүлээх ооньууга кыайылаах тахсан, үөрүү өрөгөйүн биллилэр, оонь уопсай түмүккэ кыайыны абыллылар.

Бу күрэхтэниитэ хоту нэһиликтэр - Кытаанах, Сылан, Арылаах сүүмэрдэммит хамаандата кэлбитэ буоллар, күрэхтэниитэ өссө сытырхайыа эбит.

Финалга 4 бөлөх сүүмэрдэммит хамаандата кытынна, уопсай 14 нэһилиэк ыспарсымыаннара маассабайдык кытыннылар. Сүрүннүүр субэ кэлэр өттүгэр финал устуорт саалалаах нэһиликтэргэ уочаратынан ытарга диэн быһаарда.

Охоноон ЫСТААРЫНЫН устуорт бэтэрээнэ

“Өбүгэ быстыбат ситимэ” өрөспүүбүлүкэ күрэбэр

Абыһах хонуктаабыта Өксөкүлээх Өлөксөй аатынан Норуоттар добродоһууларын дьиэтигэр IX-с төгүлүн өрөспүүбүлүкэтээби фольклор бэстибээлэ буолан ааста. Иккис күн устата өрөспүүбүлүкэ 12 улуһуттан уонна Дьокуускай куораттан 1000 кэринэ норуот талааннаахтара ыллаан-туойан, чабырбахтаан, хомус кэрэ матыыптарын иһитиннэрэн аастылар.

Айылба сылыаа быһыытынан, сааскы сымнабас салгын сатыылаан, сир-сир айыы араас таһымнаах күрэхтэниилэр үгэһинэн ытыллар кэмнэрэ сабалланна. Биһиги улуус төрүт үгэстэри, фольклору тарбатааччылар, төһө да быыс булларбат элбэх дьаһал ытылынан, биризмэ аттарынан өрөспүүбүлүкэ таһымнаах күрэхтэргэ күүстэрин холонолорго үөрүүлээх суол. Олох тэтимнээхтик сайдан иһэр кэмнэргэ араас дьаһалларга куруук көхтөөхтүк ылсыһан, бэйэлэрин нэһиликтин, улуһун ааттатар тына күрэхтэһэн, өссө миэстэлэһэн кэлэллэригэр кини эрэ сүргэтэ көтөбүллэр, үөрэр. Ол курдук, Р.А. Филиппов аатынан Чакырдаабы фольклор дьээтэ (салыааччы Каратаева С.Г.) “Кылыһах” фольклор бөлөбө норуот ырыатын топорон, 2-с истиэпэннээх, оттон тойуука 3-с истиэпэннээх лауреат буоллулар. Ону тэнэ “Сарыада” ыччат бөлөбө норуот ырыатыгар 1-гы, Аня Макарова чабырбаха 1-гы истиэпэннээх, оттон тойуука 2-с истиэпэннээх лауреат аатын суктулар. Мария Ширяева норуот ырыатыгар анал аат, Елена Сивцева норуот ырыатыгар 2-с истиэпэннээх лауреат үрдүк аатын ылан кэллилэр.

Чуралчы нэһиликтин “Тулукчаан” оҕо сайдар киинин чабырбахсытара уһууааннар ортолоругар лауреат 1-гы таһымнаах ыллылар, оонь салыааччылар Ирина Дмитриевна Захарова сырдаласпыт үлэлэрэ үрдүк түмүгү ситиспиттэн улаханньык сүргэтэ көтөбүллэн кэллэ.

Кытаанахтаабы “Түһүлгэ” норуот айымньытын киинэ оҕуола оҕолоругар “Оҕорой-моторой” фольклор бөлөбө чабырбаха лауреат 1-кы таһымнаах ылла (сал. Л.Н. Монгуш). Улахан дьонго Любовь Николаевна бэйэтэ чабырбахтаан бастакы, Сусанна Васильевна Лазарева чабырбахтаан 2-с истиэпэннээх лауреат буолан кэллилэр. Сылын айыы “Арчы Дьээтэ”, Дьоккуускай куорат үөрэххэ салаататын салаата өрөспүүбүлүкэтээби “Тыыннаах тыл” бырайыагы иитинэн ытыллыбыт күрэхтэниитигэр Сусанна Лазарева чабырбабы топоруга бастакы үрдүгүнэн наһараадаланна.

“Хотугукустус” IX-с норуоттар икки ардыларынаабы бэстибээлгэ Чуралчыттан Николай Романович норуот ырыатын топорон, 1 истиэпэннээх дипломант аатын ылла уонна Санкт-Петербург куоракка ытыллыахтаах 6-с норуоттар икки ардыларынаабы фольклор бэстибээлигэр кыттар ынырыыны тутта.

“Олонхо сириин талааннара” өрөспүүбүлүкэтээби күрэххэ И.М. Павлов аатынан Чуралчы орто оҕуопатын “Айгыл” хомус фольклор бөлөбүн ортоку бөлөбө, 16 оҕо, Гран-при аатын ылла. Оттон 14 оҕолоох улахан бөлөх 1-гы истиэпэннээх лауреатынан буоллулар. Итини сэргэ 14 оҕолоох кыра бөлөх 2-с истиэпэннээх лауреат, үһүс

кылаастар 11 оҕо 3-с истиэпэннээх лауреат аатын ыллылар. Биридиилээн топоруга Захарова Дарина, Степанова Даяна, Шадрин Вика, Иванова Наина 1-гы истиэпэннээх лауреат, Макарова Амина 3-с истиэпэннээх лауреат буолан кыайы өрөгөйүн биллилэр. Регионнаабы чабырбах күрэбэр Дамир Сотников биһирэбил бириһи ылла, “Тыл-омук тыына” өрөспүүбүлүкэтээби форумна “Айгыл” улахан уонна кыра бөлөбө талааннарын көрдөрөн, форум кыттыылаахтарын биһирэбиллэрин, махталларын ыллылар.

Дьэ, ити курдук, өрөспүүбүлүкэ талааннаахтарын кытта тус күүһү-кыабы тургутуһан, ханнык таһымнаах сүлдьаргытын дьонно-сэргэбэ биһилиннэрэр, көрдөрөр наада. Мантан сизэттэрэн, үлэбэ-хамнаска сайдыы сана сабаҕа арыллар, инникигэ сыал-сорук дьэһкэрэр. Оонь тус эйгэбэ эрэ бүтэн хаалбакка, өрүү инники күөһүгэ дьулуһааччылар биризмэтигэр көрөн өйүүр-көбүлүүр наада. Мантан хаалбыт кэмнэргэ фольклору уһууааччыларга саамай тирээн турар сорукара “Олонхо дойдутун оботобун” өрөспүүбүлүкэтээби түһүлгэбэ уонна Өлүөхүмэбэ ытыллыахтаах Олонхо ыһаагар улуус талааннаахтарын түмэн, үрдүк таһымнаах кытыннары улууспут аатын ааттатыы.

Саха төрүт култууратын, тылын-өһүн, фольклорун тутта сүлдьэр улуустартан биридэстэрэ буоларбытынан, бары түмсэн, сомоҕолоһон тэрээһиннээхтик кыттыабын диэн ынырабыт!

Улуустаабы фольклор салаата.

УЙГУ КЫНАТА

"Чурапчы" ТХПК "Сана олох" хаһыакка ыйга биридэ тахсар анал сыһыарыта

САНА УЛАРЫЙЫЛАРГА БЭЛЭМНЭЭХ ТИЙИЭХТЭЭХПИТ

Бу күннэргэ улууспут тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин иннилэригэр, чуолаан сүөһүнү иитээчилэргэ, үүтү ыаччыларга 2021 сылга өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн киирэр уларыыларга бэлэмнэни, икки хайысхаттан хайаларын талан үлэлииргэ сүбэлэһии, ырытыһы барар.

"Чурапчы" ТХПК бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлэ Николай Аржаков итини уонна салайар тэрилтэтин бүгүннү күннээх үлэтин билиһиннэрэр:

Эһиилги сылга киирэр уларыыларга ханнык хайысханы тутуһарбытыгар аналлаах сүбэлэри, кэпсэтиһиилэри ыыта, нэһиликтэртит дьоннорос-сэргэлэрэ туох былааннаахтарын, санаалаахтарын билэ-көрө, улуустаагы тыа хаһаайыстыбатын управлениеттан, "Чурапчы" ТХПК-тан, бэтэринээринэй управлениеттан, нолуогабай иниспексийэттэн бэрэстэбиитэллэрдээх бөлөх бу күннэргэ нэһиликтэринэн сылдыар. Билиги улууска үт туттарытыгар үчүгэйдик үлэлиир систиэмэ баарынан, олохтоохторбут бу салааттан

элбэх дохуоту ылалларынан, үксүлэрэ үүттэн харчыланыйа, атыннык эттэхэ, 1 кг 60 солк. ылыыга охтоллор. Аһыйах сүөһүлээхтэр уонна бэйэлэрэ тустаах үлэлээхтэр сүөһү төбөтүгэр харчыланары биһириллэр. Улуус сапатта кинилэр этиилэрин үчүоттаан, биир санааҕа, быһаарыныыга кэлэн Тыа хаһаайыстыбатын министристибэтигэр, Ил Түмэн дьокутааттарыгар, Бырабытылыстыбага этии киллэриэхтээх. Сүрүн соруктут сүөһү ахсаанын аччаппакка дьоммут дохуоттаах буолууларыгар туһайыллыахтаах.

Ааспыт сылга үүккэ былааммыт 7627 туонна эбит буоллабына, быйыл 7600 туоннанан тиздилиннэ. Бу улуус үрдүнэн ыанар ынахпыт ахсаана аччаабытыттан буолла. Тохсунньу—олунньу ыйдарга үүтү соботуопкалааһын былаана кыранан туолбата. Итиннэ тохсунньу ыйга ситэ ыабатахпыт оруолу ылла. Олунньу ый былаана аһара толорулунна. Үт ыама, ынах төрөөтөбүнэ, эбиллибэ.

Быйылгы сылга эт тутуутугар субсидия көрүллүбэт буолбута бу хайысхаҕа үлэлииргэ

ыарахаттары үөскэтиэн сеп. Куорат тэрилтэлэригэр туттарарга кэпсэтиһиилэр бараллар. Убаһа этин туттарыыга тэрэһиннээх хаһаайыстыбалары кытары дуоғабардаһыны сабалаатыбыт. Сотору ытыллыахтаах бырабылыанньа мунһабын быһаарытынан нэһиликтэринэн квоталары олохтуохтут.

Бэйэбит онорон таһаарбыт бородууксуйабытын Чурапчыбыт улуутун таһынан атын улуустарга, Дьоккуускай куоракка, Уус Маайаҕа, Хаандыгаҕа, Уус Алданна, о. д. а. атылыыбыт. Хамаатык ылаллар.

Быйыл саас Мындаҕайыга уонна Кытаанаха сана арыы сыахтара үлэһэ кириэхтэрэ. Куобалы түөлбөтигэр сана маһаһын аһан үлэлэтиэхпит. Үүттэн оноһулар бородууксуйабытын сыплата кэнэтэн иһэбит. Пастеризованнай үүт, сыр оноһуугун сабалаатыбыт. Сыр оноһуутугар анаан Дьоккуускайдаагы тыа хаһаайыстыбатын академиятыгар киһи үөрэттэрдит.

ҮҮТҮ СОБОТУОПКАЛААҤЫН -- 2020 СЫЛ ИККИ ЫЙЫНАН

Нэһиликтэр	Былаан 2020 г	отчуоттуур ый түмүгүнэн 2020 сыл						тохсунньу - олунньу 2020 сыл				
		олунньу		(- +) туонна	в %	Закуп 2019 с.	2020г к 2019 с.	былаан	факт	(- +) туонна	Закуп 2019 г	2020г к 2019 г
		былаан	факт									
Алабар	409,79	7,38	12,041	4,66	163,2	9,530	2,51	13,12	17,62	4,50	14,58	3,04
Бахсы	383,68	6,91	9,744	2,83	141,0	7,266	2,48	12,28	11,41	-0,87	9,54	1,87
Болтоно	317,48	5,71	3,830	-1,88	67,1	1,331	2,50	10,15	5,50	-4,65	1,33	4,17
Болугур	659,05	11,86	17,110	5,25	144,3	13,791	3,32	21,09	25,36	4,27	21,95	3,40
Арыылаах	307,57	5,54	10,027	4,49	181,0	7,475	2,55	9,85	15,38	5,53	13,66	1,72
Кытаанах	267,45	4,81	2,894	-1,92	60,2	4,087	-1,19	8,55	3,98	-4,57	6,10	-2,12
Мугудай	484,87	8,71	7,553	-1,16	86,7	8,684	-1,13	15,48	12,03	-3,45	14,72	-2,69
Одьулуун	583,38	10,50	15,443	4,94	147,1	9,765	5,68	18,67	24,38	5,71	15,52	8,86
Соловьев	558,95	10,06	5,889	-4,17	58,5	5,179	0,71	17,89	8,46	-9,43	8,56	-0,10
Сылан	827,20	14,89	11,715	-3,17	78,7	10,796	0,92	26,47	17,31	-9,16	16,11	1,19
Төлөй	308,78	5,56	5,731	0,17	103,1	8,693	-2,96	9,88	8,03	-1,85	13,02	-4,98
Хадаар	402,95	7,25	3,391	-3,86	46,8	5,430	-2,04	12,89	5,95	-6,94	7,67	-1,72
Хатылы	385,66	6,94	11,044	4,10	159,1	9,029	2,02	12,34	15,13	2,79	12,46	2,66
Хайахсыт	320,84	5,78	7,114	1,33	123,1	2,589	4,53	10,27	9,49	-0,78	4,39	5,10
Хоптобо	638,87	11,50	9,348	-2,15	81,3	9,355	-0,01	20,44	14,18	-6,26	17,17	-2,99
Чакыр	442,86	7,97	22,626	14,66	283,9	18,539	4,09	14,17	32,38	18,21	27,91	4,47
Чурапчы	300,62	5,43	3,661	-1,77	67,4	3,161	0,50	9,65	6,33	-3,32	4,40	1,93
Үүтү тутуу	7600,00	136,8	159,16	22,36	116,3	134,70	24,46	243,19	232,90	-10,29	209,07	23,82

Быйылгы сылга улуус үрдүнэн үүтү соботуопкалааһын былаана -- 7600 туонна. Тохсунньу—олунньу ыйдар түмүктэринэн 243,90 туонна үүтү 232,90 туонна көрдөрүүлүннэ, ол эбэтэр 10,29 соботуопкалыыр былаан 232,90 туонна кыранан туолбата. Оттон олунньу ыйдаах былаан 136,8 туонна туоннанан ситэ туолбата. 159,16 туонна соботуопкаланан, 22,36 туоннанан аһары буоллабына, 159,16 туонна соботуопкаланан, 22,36 туоннанан аһары толорулунна.

Икки ый түмүгүнэн ордук үчүгэйдик Чакыр нэһилиэгэ былаанын 18,21 туоннаны аһара ыан, Одьулуун—5,71 туоннанан аһаран, Болугур—4,27

туоннанан аһаран, Алабар 4,50 туоннанан куоһаран үлэлээтилэр. Мөлтөх үлэлээхтэринэн Соловьев нэһилиэгэ—9,43 туоннаны итэбэс ыан, Сылан—9,16 туоннанан толорбокко, Хоптобо—6,26 туоннанан толорбокко, Болтоно—4,65 туоннаны итэбэс ыан буоллулар. Оттон олунньу ыйга 8 нэһилиэк былааннарын толордулар. Ситэ былааннарын толорботохтор даһаны олох чугас сылдыаллар. Билигин ынах төрөөһүнэ сабаланаан эрэр. Онон кулун тутар ыйга үүт былаанын аһара толорон, 3 ыйдаах кирбиини ылар сорук турар.

ҮҮТ ХААЧЫСТЫБАТЫН ТУПСАРЫЫГА ҮЛЭЛИЭХХЭ

Бу күнүргэ ынах төрөөнүнэ эбиллэтинэн күннээби туттарар үүт эмиз эбиллэр. Ол курдук кулун тутар 9 күнүгэр 7 туонна 125 кг үүт соботуопкаламмыт буоллабына 12 чыыһыаба 8 туоннаба тийдэ. Билигин Мугудайдаабы ас-үөл кэмбинээтэ, Чурапчытаабы үүт соботуа күннэтэ үлэлииллэр. Иккү үүт таһар массыына тохтоло суох сүүрэр. Калар нэдиэлэ сабаланытыгар Чакыр, Солосеев нэпилиэктэрин арыы сыахтара үлэлиэктэрэ. Оттон сыыйа атын нэпилиэктэрбит үлэлэтиэхтэрэ.

Үүт сыата, ынах сана төрөөн эрэринэн, намыһах Уопсайынан, саас үүт сыата намыһах буолар. Ити аһылыгыттан тутулуктаах. Мэчирэһнэ киридэхтэринэ

сыыйа үрдээн, кулун 5-кэ ыттары тийээччи.

Туттарбыт үүт иһин төлөбүр үүт ыамыттан тутулуктаабын туттарааччылар билэллэр. Холобур, 40 кг үүт 4,5 сыалаах буоллабына 12,9 кг эбиллэн, 52,9 кг харчы ылаллар. Базовый сыа—3,4. Оттон 40 кг үүт 2,5 сыалаах буоллабына 10,6 кг көбүрөөн, 29,4 кг төлөнүллэр.

Убаастабыллаах үүт туттарааччылар, ынабы аһатыыны, көрүүнү-харайыыны тутсаран, үүт хаачыстыбатын тупсарарга үлэлэһин.

Клара ПРОКОПЬЕВА, „Чурапчы“ ТХПК үүккэ технолога.

СҮҮРДҮҮ СЕЗОНУГАР БЭЛЭМНЭНЭЛЛЭР

Быйылгыт сүүрдүүлэрэ өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн Кыайыы 75 сылыгар аныахтара. Өрөспүүбүлүкэ таһымнаах сүүрдүүлэр ат сүүрдүүтүн өрөспүүбүлүкэтээби федерациятын бигэргээн, болдьохторо (графиктара) быһаарыллан турар. Оттон улуустар, нэпилиэктэр күрэх тэрийэр буоллахтарына болдьохторун бэйэлэрэ быһаараллар.

Бу күннэргэ сүүрэр сылгылар кыстыктарын түмүктээн сааскы сүүрдүүлэргэ бэлэмнэнэ, сайынны, күлүннү сүүрдүүлэргэ таһымнарын күүһүрдэ, кыахтарын ыла сылдыаллар.

Биһиги улууспут сылгыларга кэнники сылларга өрөспүүбүлүкэ инники күөһү сылдыаллар, кинилэр ситиһиллэринэн улуустаабы ат сүүрдүүтүн федерацията (сал Н. А. Аржаков) бастын федерация аатын ылбыта. Бу күннэргэ этэннэ сааскыга үктэнэн конюшьяларын таһыгар ааспыт сайын атыыласпыт „Водилка“ манежтарыгар дьарыктарын сыыйа сабалаатылар.

Аттары тириэһэр Дмитрий Осипов, жокей Александр Куликин, конюх Василий Мухометов көрөллөр-харайаллар, дьарыктыыллар (баайаллар). Кыһынны сиир отторун Төлөйтөн Михаил Ксенофонтовтан, Одьулуунтан Василий Яковлевтан атыыласпыттар, хаачыстыбата үчүгэйдик, кыстыгы туоратар саппаас баарын эгэллэр. Эбии аһылыкка комбикорм, эбиэс, битэмииннэр, балык арыыта, фрукталар туһанылаллар. Битэмииннэри атыылаһыа ат сүүрдүүтүн сөбүлээччилэр, прогандалааччылар харчынан көмөлөспүттэр. 2016 сыллаахха тутуллубут конюшня сылаас, ыраас. 7 сылгы анал халтаһынан араарыллыбыт хосторго (уйаларга) тураллар.

Өрөспүүбүлүкэ таһымнаах сүүрдүү муус устарга Аммаба буолуоба. Кыайыы күнүгэр—Ыам ыйын 9 күнүгэр Дьокуускайдаабы тыа хаһаайыстыбатын академиятын ипподромугар улахан бириистээх сүүрдүү буолар күүтүллэр. Оттон биһиги улууспутугар Кыайыы 75 сылыгар уонна улууспут төрүттэммитэ 90 сылыгар аналлаах өрөспүүбүлүкэтээби сүүрдүү бэс ыйыгар былааннанар. Атын даһаны араас таһымнаах сүүрдүүлэр буолуохтара. Итилэргэ хайаларыгар кыттары федерация, улуус салалтата быһаарыахтара. Муус устар 15 күнүттэн сүүрүк аттар Дьокуускайга киллэриллэхтэрэ, сүүрдүүлэргэ бэлэмнээһин онно ытыллыаба.

Инники өттүгэр Чурапчы сүүрүктэрэ улахан кыайылары ситиспиттэрин учуоттаан атын улуустар быйылгы сүүрдүүлэргэ кинилэр биризмэлэрин экирэтэргэ, сүүрэр дистанцияларынан анал аттары бэлэмнээн кыайыыга дьулуһаллара сэрэйиллэр. Дьөһөгөйбүт оболоро барахсаггар быйылгы да сүүрдүүлэргэ кыайыы кынаттанан, дьоннорун-сэргэлэрин үөрдэллэригэр баҕарыабын!

КУЙУУРДААНЫН ДЫКТИ ТҮГЭНЭ

Сандал сааспыт барахсан салаллан кэлиитэ күн уһаан, дьыбар тахсан айылба сыыйа уһуктууге, тиллигэ бэлэмнээн барар. Бу кэмгэ сахалар былыр-былыргыттан куйуурдааһыны сабальыллар. Өбүгэлэрбитигэр бу дьарык аһы-үөлү быһаарар Улахан суолталааба. Сааскы кэмгэ кыстыгы туоруурга хаһааммыт астарын кэмчилииргэ, састаабын сонумсутарга туһалыыра. Куйуурдааһын бэйэтэ туспа быраабылалардаах буолара, оҕону, дьахтары чугаһаппаттара.

Өбүгэлэрбиттэн билингигэ тийэн кэлбит бу төрүт дьарыкты туһунан элбэх айымньылартан, дьон-сэргэ кэпсээниттэн көлүөнэттэн көлүөнэбэ бэриллэр. Холобур, П. А. Ойуунускай „Оҕо куйуурдуу турара“, А. А. Иванов —Күндэ „Издээннээх баҕа“ кэпсээннэригэр куйуурга тэриним, абыычак көстөр. Бүгүнгү „Сана олох“ хаһааптыгыгар куйуурдааһын биір дыкти түгэнин Сыланна олохсуйбут Болтоноттон төрүттээх 10 оҕолоох ыал, ытык аҕата, убайа Миитэрэй Никиипэрэп кэпсэбиттэн Дмитрий Попов суруйбутун бэчээттибит.

Чугас алаас ыаллара кыра-кыраалаан куйуур балыгын амсайан эрэллэр үһү диэн күүтүүлээх сурах биһигини түөлбөбитин даһаны тумкубатаба. Биір үтө күн убайдарбынаан ампаартан куйуурбутун киллэрэн сэлбийэн, оһон-манан абырахтаан, туттарга бэлэм оһордубут. Дьонум сарсыардаангы үлэлэрин эрдэ бүтэрээри, олох эрдэ туран ыстаммыттара. Мин тэһийбэккэ, сотору-сотору куйуурбутун тутан керөбүн, карахпар бөдөн да бөдөн собопору ойбон таһыгар чөмөхтүүрүм көстөр. Итини көрөн дьукаах оһонньорбут Уйбаан: „Дьэ, тукаам, мин эйиэхэ балык баар сирин ыйан бизириим эрэ, таһырдыа тахсыах“,—диэтэ. Кулун тириитэ сонун бүрүнэн тахсыбытын баһылааччы буоллум. Анныбытыгар баар күөлбүт үрдүгэр тийэн: „Бу Эбэ арҕаа өттүгэр өкөйбүт тиит үүнэн турара буолуо, сүрдээх бэлиэ, күөлү олох өнөйөн турар. Дьэ, ити тииттэн тус хоту 36 ыллар хаамыыны оһор, ол сиргиттэн тус илин 5 хаамыы сиргэ ойбонно аллар. Уол оһото, чэ кытаат!“,—диэтэ.

Мин куйуурга туттуллар саппин-сэбиргэлбин мас салааскаба тийэн, ыга төргүлээн Эбэбэ хаамыы-сүүрүү былаастаах анныһын кэбистим. Кырдыаһаһым эппитин барытын толорон, ойбонмун тириитэ-хорута сыралаһан алларан бардым. Түгэсэр тийэн тэптэрэргэ бэлэмнээн чэчиргэтэн, кыдьымаһын ыраастаан баран, икки ытыспар силлээт, туох баарбынан түһүлээбиллэр уу өрө оргуйа түстэ, бадарааннаах уу ойбонмун.

таһынан тэптэ, ону кытары икки-үс баҕа тырах-ирэх тэбинэн аастылар. Эрдэ ойбон тэстэхтэринэ, сороһор собо өрө лаһыа түһэрин көрөр буоламмын хомойо санаатым эрэри хайыахпынай, ойбонум аллараа өттүн көйбүтэ буолаат мууһун ыраастаан куйуурбун баттары бизердим. Хайдах эрийэллэрин билэбин, көрбүтүм, сороһор бороубалатар да эгилэр. Өр өтөр буолбакка, балык таһаара оһоор баҕалаах куйуурбун сулбу таһытан хостуу оһообун. Пахай, барыта былыык эбит. Тэбээн, куйуурбун сайбаан баран иккистээн уган, бу сырыыга син өр эрийэн куобаннаы түһэн баран хостообутум эмиз былыык буолла, балык мэлигир. Өсөһө-өсөһө сылайыахпар дизри эрийэн көрдүм да ылбытым. Атын сиргэ ойбон тэһэр санаа диэн суох. Дьэ, итинник син өр булумахтанан көрдүм даһаны мэлийэн, ыбылы ачыктаан дьыһбэр төһүннүм. Оһонньорум даһаны хомойдо эрэри: „Сарсын иккиэн баран тэһэн көрүөхпүт, арааһа хаамыыгын сыыстарбыккын быһыылаах“,—диэтэ. Сылайбытым таайан, убайдарбыттан да кыбыстан, утуян кэбистим.

Сарсыарда улахан убайым Миитэрэй тардылаан уһугуннарда. Сирэйбин ньухана оһоот, оһуолга кэлбитим—кыра убайым Оппуонньа күөрчэххэ лаппиэскэни тоһутан сии опорор эбит. „Өлүүн бу баар“,—диэн кыра кытыҕаба бэлэмнэниллибит күөрчэби куду аста. Ибири-сибири аһаат хайыы-үйэ барарга бэлэм буолбут Уйбааммыныын бу сырыыга атынан Эбэбитигэр киридибит. Ханна да арылдьыйбакка, били тииппитигэр чуо тийэн киһим бу сырыыга бэйэтэ хаамта. Хардыыта мизиннээбэр кэнэс эбит. Онон мин алларбыт ойбонмуттан сочо ырааба суоһа: „Манан буолуохтаах, алларыахха“,—диэтэ. Мин балык манан баара буолуо диэн итэҕэйбэт да буолларбын, алларан чыбырбаппытынан бардым. Оһонньорум миигин сынньата таарыа, кыратык көмөлөстө. Түгэсэр тийэн тэптэрэрдик бэлэмнээн баран дьэ, харса суох түһүнэн кэбистим. Дьэ, доһоор, уубут өрө тэбэрин кытары былыыгы быһыһынан собо өрөһөтө кытарыннаата, хас да собо ойбон таһыгар өрө лаһыа түстүлэр. Иккиэн соһуйан, үөһэн үгүрүлэһэ түстүбүт. Уйбааным ойбон түгэбин тиэтэйбэккэ үчүгэйдик, куйуур көнүл эргийэр тына көйөрбөр сүбэлээтэ, көнүрүөллээтэ. Куйуурбун уган эргиппэхтии түһээт таһаарбытым. толору собо. Итинник таһаардаһым азый собо бөдөнү ороотум. Оо, онно үөрбүт дьолум билигин даһаны сүрэхпэр баар ээ. Таба тайаныы, байанай бэрситтэ диэн дьэ, сүрдээх буолар эбит аҕа...

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Алексей СЛЕПЦОВ.

КИМ ДА УМНУЛЛУБАТ, ТУОХ ДА УМНУЛЛУБАТ!

Улуу Кыайы 75 сыла - Өрөгөйдөөх бырааһыннык. Сыл-хонук аастабын аайы Кыайы күнүн суолтата диригээр ийэр. Ага дойду Улуу сэрмитигэр Саха сириттэн 62 тыһыынчаттан тахса киһи саа-саада тутан, Ийэ дойдуларын көмүскээбиттэрэ. 2170 Чурапчы дьоно хорсуннук сэрмилэспиттэрэ. 975 биир дойдулаахтарбыт бэйэлэрин эдэр олохторун толук уурбуттара. Улуу сэрм уотун ортотунан ааспыт саллааттартан Саха сиригэр 35 тыһыынча кэринэ, биһиги улууспуттан 1195 киһи эрэ дойдуларын буоругар үктэммиттэрэ, кыайы үөрүүтүн билбиттэрэ. Сорох буйун дьоммут өстөөх буудьатыттан сэрм инбалиитэ буолан эргиллибиттэрэ.

200-тэн тахса Чурапчы учууталлара уонна Чурапчытаагы педагогическай училище устудьоннара сэрмгэ ыгырыллыбыттара. Кинилэртэн 80-чалара сэрм толоонугар охтубута.

Кыайы кынаттаах эргиллибит биһиги оскуолабыт учууталлара кэнчээри ыччаты үөрэттигэр-ииттигэр олохторун анаабыттара.

Чурапчы 7 кылаастаах уонна 1950 сылтан орто оскуола Ийэ дойдутун көмүскээбит үгүс учуутал араас кэмгэ ананан үлэлээбитэ.

Уоттаах сэрм толоонугар хорсуннук сэрмилэспит биир дойдулаахтарбыт, С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар үлэлээн ааспыт фронтовик-учууталларбыт албан ааттарын үйэтити утумнаахтык ытыллар. Улуу Кыайы суолтатын өйдөтөр үлэни фронтовик-учууталлар сабыалаабыттара. Оскуолабыт урукку дириэктэрэ Г.Д.Ефимов

«Революционной, бойобуой уонна үлэбэ албан аат» оройуоннаабы кулуубун бэрэссэдээтэлинэн үлэлээбит сылларыгар бэтэрээннэр олохторун сырдаттыга, ыччаты үгүс үгэскэ ииттигэр далааһыннаах үлэни ыыппыта.

Оскуолабыт мусуойугар ар сылларга үлэлээбит Гордеева А.Е. 20-тэн тахса буйун-учуутал олохун сэхэни түмүтэ. Научнай-практическай кэмпириэнсийэлэргэ «Якутский Маресьев» дакылаатынан Беляев Ваняны (2004с), Яковлева Күннэйи (2005с.) ситиһилээхтик кытыннарбыта.

2005 сыллаахха Яковлева Күннэй «Саха Маресьева» дакылаата «Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат» кинигэсэ кирибита. Анна Егоровна С.К.Макаров туһунан «Улахан олох олохтута» брошюраны бэчээттэппитэ.

Кыайы 65 сылыгар, 2010 сыллаахха оскуолабыт иһигэр кылаастарынан көрдүүр-чинчийэр үлэ тэриллибитэ. Ол түмүгэр, буйун-учууталларга аналлаах научнай-практическай кэмпириэнсийэ ытыллыбыта.

«Килбизинээх ааккытыгар сүгүрүйэбит» истизиндэсэ 34 учуутал сырдатыллыбыта. Улуустаагы педагогическай мусуой матырыйаалларынан тахсыбыт «Чурапчы улуунун буйун-учууталлара» кинигэсэ кэнники булбут учууталларбыт ааттара баарынан кизэн туттабыт.

2010 сыллаахха «Олоҕо - хорсун быһыы холбур» өйтөн суруйуунан өрөспүүбүлүкэбэ 3 мистэни ылан, 7 кылаас үөрэнээччитэ Кеша Яковлев (салайааччылар Матвеева Т.К., Гордеева А.Е.) «Салют Победа! Молодежь на пути к миру и согласию против фашизма и экстремизма» путеэканан

набараадаланан, Москва-Литва-Польша-Франция-Германия-Чехия-Беларуссия сирдэринэн күүлэйдээн кэлбитэ. Кеша Яковлев С.К.Макаров туһунан үлэтэ «Учителя - воины ВОВ» кинигэсэ кирибита.

Кыайы 70 сылыгар, оскуолабытыгар үлэлээбит 48 учууталга «Биһиги буйун-учууталларбыт» откытка кэмпилиэгин онорбулут. Онно оскуолабыт аһыллыбыта 100 сылыгар хомуллубут учууталлар анкеталарын туһаммыпыт.

2010 сылтан буйун-учууталлар ааттарын үйэтитэр дьаһаллары сыллата ытыгы үтүө үгэс буолла. Ол курдук, Г.Д.Ефимовка аналлаах «Уол оҕо абыс кырылааба» ини-бии уолаттарга интеллектуальнай-ыспартыбынай оонньуу, С.К.Макаровка аналлаах уолаттарга устуоруйа олимпиада улуус, регион таһымнаах ытыллар. «Дархан» байыаннай-патриотическай кулууп оскуола орто сүһүөх уонна улахан кылаас уолаттарын Ийэ дойдуга бэриниллэх буоларга иитэр үлэни утумнаахтык тэрийэр.

2016 сыллаахха тахсыбыт «Үөрэх сырдык суолунан» оскуола кинигэтигэр 52 буйун-учууталы булан киллэрдит. Фашистскай Германияны утары 35 буйун сэрмилэспитэ, кинилэртэн 13 киһи сэрм иһигэр уонна сэрм кэмигэр үлэлээбиттэр, 6 учуутал сэрм толоонугар охтубут. Дьяковскай Егор Иванович, Ефимов Константин Иннокентьевич, Монастырев Василий Нестерович, Окочешников Семен Иванович, Савельев Владимир Григорьевич, Федоров Афанасий Филиппович. Сэрмиттэн бааһыран кэлэн, дойдуларыгар көмүс унуохтара

хараллыбыттар: Потапов Григорий Афанасьевич (Арыылаах), Сивцев Самуил Николаевич (Сылан). Япония сэрмитигэр 11 учуутал кыттыбыт, 3 учуутал фронт тылыгар сулууспаабыт, 3 учуутал үлэ фронтугар сылдыбыт. Үгүс учуутал сэрм кэнниттэн үлэлээбиттэрэ. Бэйэлэрин албан ааттаах олохторунан ыччакка тыыннаах холбур буолан, үтүөбэ-кэрэбэ угуйбуттара. Кинилэр киһи быһыытынан дьонуннара, өйдөрө-санаалара ырааһа кэнчээри ыччаты үрдүккэ сырдыкка кынаттыыра.

С.А.Новгородов аатынан Чурапчы «Дархан кытата» оскуолаба көрдүүр-чинчийэр үлэ салбанар. Кыайы 75 сылын туолар үбүлүүнүн Ийэ дойдуларын көмүскээбит оскуолабыт үөрэнээччилэрин ааттарын үйэтитэр сыаллаах үлэ ытыллар. Кинилэр ааттарын көрдүүр-чинчийэр үлэбэ уонна кэриэстэбил дьаһалга оскуола 5,6,7,8,10 кылаастара кытталлар.

«Оскуолабыт буйун - үөрэнээччилэрэ» ытыллар үлэ хайыскаларга:

1. Буйун-үөрэнээччи туһунан матырыйаалы хомуйуу

2. Научнай-практическай кэмпириэнсийэни ытыгы (муус устар 9-10 күннэрэ)

3. Матырыйаалы туттары, электроннай көрүнүнэн уонна анал папка.

Биһиги оскуолабытыгар 20-с, 30-с сылларга үөрэммит сэрм бэтэрээннэрин туһунан билэр дьонтон матырыйааллары, хаартыскалары оскуола мусуойугар хомуйабыт.

Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат!

Татьяна МАТВЕЕВА,
мусуой педагога,
Марфа МАКАРОВА,
ИБЦ методики.

ҮРДҮККЭ КЫНАТТААБЫТ ОСКУОЛАБЫТ ДИРИЭКТЭРЭ

«Дьиннээх саха киһитэ этэ - Дьэкиимэп дириэктэр. Гавриил Дмитриевич Ефимов киһи көрөөт сөбүлүүр киһитэ этэ. Тутта-хапта сылдыара, саната-интэ, оонньуура-күлэрэ барыта киһини тардара, барыта киһи иһигэр тутта кириэрэ. Үчүгэи эрэ дьонно бабарар киһини хайдах эрэ тутта билээччигин, ол оннук дьонтон биридэстэринэн биһиги дириэктэрбит Гавриил Дмитриевич буолар». Маннык этиилэринэн Вячеслав Карпов «Дириэктэрбит тустуу сайдыытыгар өгөтө» диэн ыстатыйата сабаланаар.

Кэм-кэрдии ааһан истэбин аайы, олох уларыан, тупсан, сайдан иһэр. Көлүөһүнү көлүөһэ солбуйар, ол тэнэ өй-санаа, майгы-сигили, олоххо сыһыан эмиз уларытар. Элбэхтэн сикдэлэнэн бэрт ахсааннаах историческай чакчылар бүттүүн дьон-норуот өйүгэр - санаатыгар ингэн хаалаллар.

Гавриил Дмитриевич баяи биографиятын биир кэрчигэ Чурапчы орто оскуолатын устуоруйатын кытта сибээстээх. Биһиги бу оскуоланы 1965 сыллаахха бүтэрбиһит, ити сыл оскуолабыт аата бүтүн өрөспүүбүлүкэбэ биллибитэ, устунан Саха сирин ыспартыбынай албан аатын аһааччынан устуоруйабыт кирибита. Оскуола 10-с кылааһын үөрэнээччитэ Вячеслав Карпов саха уолаттарыттан бастааһынан көнүл тустууга ССРС чөмпүүнүнэн буолбута. Ити Гавриил Дмитриевич Д.П.Коркины тустуу тириэньиринэн ыныран ылан, орто оскуола иһинэн үөрэнээччилэргэ сиксийэни аһан, биһигэ үлэлээһиннэрин чабылхай түмүгүн сабаланыыта этэ. Эмиз ити сыл оскуола иитэр-үөрттэр үлэтигэр урукку өттүгэр ситиһилилбэтэх кириби ытыллыбыта, оскуола устуоруйатыгар бастааһынан Зина Макарова (билигин ХИФУ доцена, химическай наука хандьыдаата З.С.Иванова) оскуоланы кыһыл көмүс мэтээлинэн бүтэрбитэ.

Чурапчы орто оскуолатыгар үөрэнэр кэммитигэр дириэктэринэн Гавриил Дмитриевич Ефимов, завучтарынан Александр Федоровна Охлопова, Григорий Яковлевич Григорьев үлэлээбиттэрэ. Тохус кылаастан сабалаан оскуолаба производственнай үөрэхтээһин кирибита, онон биһиги оскуолабытын тракторист-машинист, болуотунньук, иитээччи анал идэлэрин баһылаабылпыт туһунан сибидиэтэлистибэлээх бүтэрбиһит. Ол идэлэрибитин баһылыырга албэх практиканы ааспылпыт, ону таһынан сайын кыргыттар дьыссаахка, тырахтарыс уолаттар сааскы ыһыыга, сайынын окко, болуотунньук идэтин талбыттар тутуу учаастагар хайаан да үлэлиирбит ирдэнэрэ, туһааннаах тэрилтэлэри кытта дуогабар оһоһуллара. Оннук онус кылаас кэнниттэн сайын бары араас тыа дьыссааттарыгар үлэлээбиһит, мин Таатта Чымнаайытыгар түбэспитим, олох атын

эйгэбэ, дьонно, кэллэктиипкэ сылдыбытын олохун устата умнуллубат эбит. Ити курдук, иитээччи идэтин толору баһылаабыт Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх үлэһиттэрэ Чичигинарова М.И., Ефимова Д.Г., Калачев П.Н., кэнчээри ыччаты ииттигэр олохторун анаабыт үтүөкэннээх иитээччилэр Михайлова Е.И., Захарова З.Н., Савина М.Е., Каженкина Е.М., Тимофеева Е.П., учууталлар Попова Х.Н., Еремеева В.К., Макарова М.Д., Илларионов Н.К., Федорова М.К. олохторун суолун оскуолаба үөрэнэр сылларыгар талбыттара.

Дириэктэрбит биир улахан суолталаах дьаһалынан биһигини, мөлтөх бэрээдэктээх «а» кылааһы кылаас салайааччыта суох үөрэнэрбитин көнүлүлээһин этэ. Бу чакчы да киһи үөрэнээччилэригэр олус итарбайрин туоһута буолбутун билигин өйдүүбүт. Оттон ол биһигини туохха барытыгар эппизинэстээхтик сыһаннаһарга, эппит тылы толорорго үөрэппитэ. Биллэн турар, улахан кэспэтиилэр кэнниттэн тохус кылаас ижис чизппэригэр сабалаан, оскуоланы бүтэриэхтигэр диэри кылаас салайааччыта суох, бэйэни салайыныыга кириэн оскуолабытын бүтэрбиһит. Оскуола комсомольскай мунньабын иһигэр туран коммунисты ыспартыга, үөрэнэргэ, үлэлииргэ андабар бизирбиһит. Ол андабарыт хас тылын барытын кылааһынан сүбэлэһэн, ырытан суруйбулут. Үс сыл устата кылаас салайааччыта суох оскуолаба ытыллар бары дьаһалларга кыттыһан, кылаас чаастарын бэйэбит ытан, аны шөфтээх тэрилтэбитин кытта үлэлээн, субуотунньуктарга кыттан туораабылпыт. Ити сылларга устуорт балысханньык сайдан эрэр кэмэ этэ. Д.П.Коркин тустууктарынан кытта анал тустуу саалатын оһостон дьарыктаналлара. П.М.Стасов ох саанан ытыы сиксийэтин үлэһиттэ, теннисист, гимнаст, волейболисттар - биһиги кылаастыт оһолоро быыстапа суох күрэхтэһиһилэргэ кытталлара, тустуук уолаттарбыт В.Карпов, П.Калачев, теннисистка, волейболистка А.Поисеева сотору-сотору атын куораттарга баран кыайан-хотон кэлэллэрэ. Оскуоланы бүтэрэр сылбытыгар Вячеслав Карпов үгүс чизппэртэн үөрэммэтэбэ, саас эрдэ кэлэн нуучча тылыгар уонна алгебрага судаарыстыбаннай эксээмзин туттаран, собуруу эриччлэ барбыта. Ити сыл киһи Уһук Илтинэн сабалаан, ССРС чөмпүүнүгэр тийэ ситиһилэммитэ. Бу биллэн турар, барыбытын үрдүккэ кынаттыыра, олоххо хайаан да ситиһилээх буоларга санаабытын бебөргөтөрө. Оскуоланы бүтэрэр саасытыгар уолаттарбыт бары биир субэнэн Чурапчы күөлүн үрдүгэр балааккаба оһорон эксээмзэнэрин туттарбыттара, ол кэмэ кинилэр ханнык идэни баһылаан үлэһит буолалларын туһунан кэспэтиилэрэ, баҕа санаалара туолбута эмиз дириэктэрбит уонна үөрэппит учууталларбыт иити-үөрэтии методикатын толору баһылаабыттарын

көрдөрөр. Уолаттарбыт Сойуус киин куораттарыгар үөрэнэн, араас техникскай идэлэри баһылаабыттара. Көмүс хостоһунун бырамыысыланнаһыгар тахсылаахтык үлэлээбиттэрэ: СӨ норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ Кронников Ф.Д., Ефимов И.Г., гаас бырамыысыланнаһын бастаахы испэлиһиэ Брызгалова В.В., тутуу инженердэрэ РФ үтүөлээх үлэһиттэрэ Поисеева А.И., Баягантаев Ю.В., мелиоратордар Макаров П.П., Тоскин Т.Т., бырайыактааччы Баягантаева С.Н., химиктэр Иванова З.С., Юдина Л.П., киноинженер Попов С.Р., байыаннай лүөччүк Макаров И.М., юрист Попов С.С., охотовад Алексеев А.С., хирург-быраас Монастырев А.И. уо.д.а.

Гавриил Дмитриевич биһигини бэйэтин холбурунан иппитэ - итэһини - быһаһаһы аһаастык этэргэ, кырдыктаах дьыаланы тийэбэр тийэ быһаарсарга, төрөбүт төрүт сиргин таптыырга уонна киһи устуоруйатын хасыһан үөрэтэргэ. Биһиги кылаас билигин да дьордуу сыһыаммыт убаарабат, биир сомоҕо буолан баар-суох кыыспытын Альбина Поисееваны Саха Өрөспүүбүлүкэтин 2,3 ынырылаах Судаарыстыбаннай Мунньабын (Ил Түмэн) дьокутаатынан быһбарданарыгар үлэлээбиһит. Гавриил Дмитриевич Чурапчы устуоруйатын хасыһан үөрэтэрэ, устуоруйа куруһуогун ытара, онно биһизкэ кэлэн сыылкаба оһорон барбыт революционердар тустарынан, революция сабанаабы чакчылары кэспирэ уонна араас соруудахтары бизрэн толортороро.

Билигин бочуоттаах сыннааланка оһорон, тугу билбиһитин, олохтутугар буолан ааспыт чакчылары кэнчээри ыччакка тиздэр баҕа санаанан салайтаран, аны нэһилиэһинэ интэриэһин тардар кинигэлэр тахсыларыгар үлэлээһит. Ол курдук, А.Поисеева Көһөрүлүү устуоруйатын чинчийэн, үөрэтэн, архыып докумуоннарыгар оһобуран «История Чурапчинского переселения» кинигэни таһаарда, Карпов В.П. бэйэтин олохун, дойдутун, тириэньирин, биир кэмэ тустубут, биһигэ үлэлээбит, алтыспыт дьонун туһунан «Ат өрөбүтүнэн, уорбатынан олох», Макарова М.Д. нэһилиэк устуоруйатын сырдатар «Кыңдалтан силс тардан», Малышев В.К. Дьокускайдаагы кырааһы үөрэтэр мусуой экспедицията Чурапчыга археологическай хаһыыларын туһунан «Сэһэн Боло», «Тайны древних захоронений», М.И.Чичигинарова оройуон үөрэхтээһинин сайдыытын туһунан кинигэлэрэ табыстылар. Бу барыта - биһигини олох кизэн аартыгар таһаарбыт, иппит-үөрэппит Чурапчы орто оскуолатын учууталларын уонна оскуола дириэктэрин Гавриил Дмитриевич Ефимов дириг хорутуулаах үлэлэрин түмүгэ.

Татьяна КАРПОВА.

— САНА КИНИГЭ —

Суруналыыс сана кинигэтэ

Хаһыат үлэтигэр сүрүн көмөлөһөөччүлэринэн уопастыбаннай кэрэспэдиэннэр буолаллар. Чурапчы улуусугар барыта 24 Арасыйыс суруналыыстары Сойуунун чилиэнэ баар. Суруналыыс буолуу - бу ийикс идэ буолар. Хаһыакка суруйуу диэн туһугар улахан, олус эппизтинэстээх, ону таһынан умсугутуулаах үлэ. Хас биридди суруйан таһаарар кэрэспэдиэнсийэбэр, ыстатыйабыр адыас кыраабытык, суобастаахтыксыһыаннаһарыгирдэниллэр. Сарсыныгарэнсуруйбутыстатыйабын, бэлэмнээбит матырыйаалын аазааччылар аабыахтара, сыанабыл бизириэхтэрэ, билбэтэхтарин биллэхтэрэ-көрүөхтэрэ турдабы. Онно эн суруналыыс быһыытынан киллэрбит кылаатын баар буоллабына, искэр үөрэ саныытын. Улуустаабы "Сага олох" хаһыат үлэһиттэрэ куруук биһигини өйүүллэр: Манна барыбытыгар сүбэ-ама бизэрэ, көмөлөһөр, элбэх кинигэ тахсытыгар эрдээтэрдээбит, убаастыыр уопуттаах суруналыыспыт Алексей Слепцов, эдэр, талааннаах суруналыыстар Семен Жандринский, Елена Макарянская, Марфа Петрова куруук биһигини үөрэ-көтө көрсөллөр.

аттара (Аттар түстүлэ-э-ээр!), "Оскуола ылгытынан - олох кизн аартыгар" кинигэлэри хомуйан онордо. Мария Герасимовна-Сэнээрэ биһиги бары холобур ылар киһибит, хаһыаттарга элбэхтик бэчээттэнэр, кинигэлэрэ тахсаллар. Егор Винокуров - профессор, философский наука хандыдаата. Элбэх научнай, литературоведческой ыстатыйалар, үлэлэр. П.П.Федоров-Сомоёо олобо уонна айар үлэтэ. "Тумарча - геолог, сурууааччы, уопастыбаннык" кинигэлэр ааттардара. Саха биллиилээх суруйааччыта В.Н.Егоров-Тумарча туһунан кинигэтэ быйыл, 2020 сылга табыста. Успуорт эйгэтин үчүгэйдик билэр, тустууктары, күрэхтэһиилэри сырдатар суруналыыспыт - Былатыан Коркин. Кини "Кинилэр ааттара ааттаныа" диэн саха тустуутун сайдыытын, тустууктар тустарынан кинигэ таһаартарбыта. Ити курдук киһи элбэи ааттатылган сөл.

Бүгүн эмиз сана кинигэни тутан олоробун. Кини РФ суруналыыстарын Сойуунун чилиэнэ, Чурапчы нэһилигин Бочуоттаах гражданина, худуоһунньук, фотограф, кырааы үөрэтээччи Григорий Турантаев "Уруйдуубун дьоммун-сэргэбин" диэн сага, буруосуу сылдыар кинигэтэ табыста. Кинигэ ааттар Григорий Турантаев, Чурапчы дьомун-сэргэтин үйэтигэр онорбут үлэлэрэ, суруналыыс быһыытынан суруйуулар, хаартыскара түһэриилэрэ кирибиттэр. Кинигэ 300 ахсааннаах бэчээттэнэн тахсыбыт. Григорий Григорьевич бастаы кинигэтэ "Умнуллубат уобарастар, теннүбэт түгэннэр... Фотоальбом" биһиги Чурапчыбыт устуоруйатын сырдатар, хатыламмат кэмнэри санатар, бастын

дьоммут үтүө мөссүөннэрин өйдөтөр биер бастын кинигэ буолар.

Григорий Турантаев кулун тутар 28 күнүгэр 1950 сыллаахха төрөөбүтэ. Кини "Кыластык бэйэм тустунан" диэн кирии тылыгар манньк суруйар: "Ытык Бахсы кэрэ-толуу булгуннахтардаах. Танара дьыллээх, үс үрэх холбоһор Томтор диэн кэрэ бэлиэ сиргэ күн сирин көрбүтүм". Ойор күннээх оёо сааһа Топоонго, Томтор уонна Наттабай сайылыктарынан аастыта. Бахсы начаальнай оскуолатын, Алабар адыс кылаастаах, Мугудай орто оскуолапарын бүтэрбитэ. Оскуолаба үөрэнэр сылларыгар успуордунан утумнаахтыкдьарыктаммыта сүүрүүгэ, атах оонньуутугар, тустууга, буюуска, дуобакка араас таһымнаах күрэхтэһиилэргэ кыттар, кыайыы өрөгөйүн билбитэ. СӨ успуордун бэтэрээнэ. Оскуола канниттан Сэбиэскэй Армыйа кээктигэр сулуусалаан, ытык изһин толорбута. Намнаабы педучилищени бүтэрэн учууталлаабыта, учууталлыы сылдьан Хабаровскайдааы Судаарыстыбаннай педагогической үнүстүүт художественной-графической факультетын бүтэрбитэ. Училищени бүтэрэн баран Алабар орто оскуолатыгар учууталынан, оройуоннааы пионердар дьыллэригэр курулуок салайааччытынан, оёо мууска оскуолатыгар урууһу кылааһын преподавателинэн үлэпээбитэ. Оскуолаба үөрэнэр сылларытан, 6-с кылааска сылдьан хаартыскара түһэриинэн дьарыктаммыта. Ити умсугутуулаах дьарыкка угуйбут киһинэн, учуутала Михаил Петрович Макаров этэ. Ол сыллартан ыла Григорий Григорьевич куруук фотоаппаратын илдьэ сылдыар. Кини "хаартыскалара биһиги улуустут

устуоруйатын кэрэһиттэрэ буолаллар. Талааннаах худуоһунньук Григорий Турантаев 20-тэн тахса персональной быыстапкатын Дискускайга, Неркинрига, ерөстүүбүлүкэ элбэх улуустарыгар тэрийбитэ, кини үлэлэрэ киэн биһирэбили ыһыан ылбыттар. Аёа бойду уоттаах сэриитигэр кыттыбыт биер бойдуулаахтарбытын, ытык дьоммутун бойдуулаахтарбытын, ытык дьоммутун үйэтигэр пааматынныктары онорууга, Кыайыы скверэ олоххо кириэн, сыллата кэнээн, тупсан иһэригэр элбэх үлэни онорор. Андрей Саавин-Өндөрүүскэ Саавын аатынан Чурапчытааы кырааы үөрэтэр мусуойга научнай сотрудиуннаа, дириэктэринэн, билгийн быыстапканы экспозицияны сүрүнүүр исписалииһинэн үлэпээбитэ быйыл 26-с сыла буолла. Мусуойга үлэбэ ынырбыт киһинэн, идэтин хайысхатын таба таяанан, дэпйтэр талаанын арыан киэн эйгэбэ таһааран ситиһилээхтик үлэиригэр көмөлөспүт киһинэн СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитин Валентина Дмитриевна Пинигинаны Григорий Григорьевич махтал тылларынан ахтар. Бу сыллар тухары өрөспүүбүлүкэ, кырдьаас мусуойун үлэтин сырдаттыга, кырааы үөрэтээччи быһыытынан элбэи онордо. РФ суруналыыстарын Сойуунун чилиэнэ Григорий Турантаев аазааччы болломтотун тардар, бэйэтэ түһэриит хаартыскалардаах ыстатыйалара улуустааы "Сага олох", өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар элбэхтик бэчээттэнэллэр. Арасыйыс мусуойдарын Сойуунун Президиумун Бочуоттаах чилиэнэ, РФ уонна СӨ култураларын үтүөлээх үлэһитэ, Духусбунас Академиятын Бочуоттаах Академика Егор Шишигин манньк суруйар: "Григорий Григорьевич, туох да мөккүөрэ суох, патриот киһи. Кини бойдуугар итии таптала кини хаартыскаларыгар, оюһуктарыгар, айар, үлэтигэр дьыллээх кэстөр". Григорий Турантаев "Уруйдуубун дьоммун-сэргэбин" сага кинигэтэ киһи адыс кырылаах талба талаанын, умсугунаах дьобурун толору арылаллар. Кинини суруналыыс, худуоһунньук, фотограф, скульптор, кырааы үөрэтээччи, үйэтигэр, норуот маастарын, успуорт пропаладнн быһыытынан сэргии ылынаахпыт, үтүө дьону кытта алтыспыт кэрэ кэмнэрин, сырдык тыыннаах ахтыларын, Чурапчыбыт устуоруйатын быһыын сэгэтэр суруйууларын сэнээрэ аабыахпыт.

Наталья ЗАХАРОВА,
улуус суруналыыстарын түмсүүтүн
салайааччы, РФ суруналыыстарын
Сойуунун чилиэнэ.

— ИИРЭХ ТЫЛЫНАН —

ЭНЭМ ХОЛОБУР БУОЛАР ОЛОБО

Быйыл ыам ыйын 9 күнүгэр Улуу Кыайыы 75 сыла туолар. Бу харах уулаах, эмиз да үөрүүлээх, өрөгөйдөөх бырааһынныгы хас биридибит үлэбэ, үөрэххэ ситиһиилэрдээх көрсүөхтээхпит.

Аёа бойдуу кэмүскүүр Улуу сэриигэ Саха сириттэн уонунан тыһыынча киһи ыһырыллыбыта. Биһиги чулуу уопаттарбыт,

убайдарбыт, эһэлэрбит Ийэ бойдуларын иһин хорсундук сэриллээбиттэрэ, сэбиэскэй норуоту кыргарга-кыдыарга, кулут онгосторо, аан бойдуу сэриллээн ыларга санаммыт уодаһыннаах өстөөхтөн, немецкэй-фашисткэй талабырдыыттартан туруулаһан туран кэмүскээбиттэрэ, үгүстэр бэйэлэрин сырдык олохторун толук уурбуттара.

Сэрии сабаланыабыттан, ол аата, 1941 сылтан 1945 сылга дьэри, Саха сириттэн барыта 62243 киһи сэриигэ ыһырыллыбыта. 60 тыһыынчаттан тахса киһиттан үс пыммыттан биерэ эрэ бойдуларыгар кыайыы көтөлөөх эрлийбиттэрэ. Элбэх бойуун кыргыһыы толонуугар бааһыран, инбэлиит буолан төрөөбүт бойдуларыгар теннүбүттэрэ. 40 тыһыынча кэригэ саха чулуу уопаттара сэрии хонуутугар геройдуу охтубуттара, сураба суох сүппүттэрэ.

Мин эһэм Петр Григорьевич Старостин 1920 сыллаахха төрөөбүт. 1942 сыллаахха «Трактор» колхозка үлэһини сылдьан, Кыһыл Армия кээктигэр ыһырыллан. Ийэ бойдуун кэмүскүү, ыраах айаһага туруммута.

Кинини тапталаах Хондута, алаһа дьэстэ "эргиллээр" диэбитти сонуора, үгүс бытырыыс курдук кыра биергэ төрөөбүттэрэ сайыһа хаалбыттара. Эһэм Урапта, Бершель кустарат аттыгар баар байыаннай лаабырга биер ыйдаах үөрэххэ үөрэммитэ, пулеметчик идэтин баһылаан

сэримлэхэр фронна аттамыта. Кини сулуусалаыр чааһа Арёаа Беларусскай фронт састаабыгар кириэн, уоттаах сэрии ортотугар биердэ баар буола түспүтэ. Эдэр киһи буһар-хатар, уйана-хатана быһаарыллар уустук түгэннэрэ бүрүүкээбитэ. Алааска үөскээбит, олобу сага көрөн эрэр эдэр киһиэхэ олобо тосту уларыһыһа сүнгэн улахан суолталаммыта.Тулгата барыта өй-мөйдөөх тулуйбат тыһаа-ууһа, бомба эстиитэ, снэряд,автомат тыһаа, ханньк да бойлээх уйууһа көтөр ынырык хартыыната этэ. Ону барытын кэмгэр түгэнигэр сөпкө өйдөөн, лаабырга үөрэммит билитин, үөрэбин туһанан, сирэй көстүбэт өстөөбү кыдыһы-суһарыы киһи сүрүн сыалынан буолбута.

Эһэм ротатыгар ручной пулеметчиһинан ананан, уоттаах сэрии инники күөнүгэр сылдыбыта. Түүннэри-күннэри, аата-ахсаана биллибэт кырыктаах кыргыһыларга олобун харыстаабакка, барыта кыайыы туһугар эрэ диэн эр санааны ыһынан, иннин дьизин "ураа" хаһыынан түһүнэ турара. Уот ардах анньыгар бу билитин кээспэтэ олорбут, биер котелоктан, биер флагаттан аһаан,тыһынаах буолар иһин оскуһа сылдыар киһин, табаарыһын харабын ортотугар өлөн, эбэтэр ыараханньк бааһыран хаанынан устара санаахха дыулаан этэ... Ити курдук, кыргыһыы топоонугар биер сып этэннэ сылдьан, 1943 сыллаахха өстөөх бөбөрөтүлүбүт плацдармын ылар өр кэмнээх уодаһыннаах кыргыһыга эһэм икхитэ ыараханньк бааһырыта. Хаһаас өттүгүн уонна сототун быһа көтүттэрэн, өр кэмнэ госпитальга сытан эмтэнэн, эмиз сэриилэхэр чааска, аны станковай пулеметка бастаы нүөмэринэн буолбута. Биер сааһырыт нуучка киһитэ көмөлөһөөччүлээммитэ. Эһэм айылбаттан кыанар, тэтиэнэх буолан, 70 киһиттэн тахса ыйааһыннаах пулемету сыһара-сөһоро, көмөлөһөөччүтэ ботурусинаах хоруюккалары таһара. Пулеметчик үлэтэ диэн - киһи бастаынан, рота атаакаба турарыгар, толуйа сытар нымэмс куустээх уотун тохтоло суох ытыынан тохтотуу буолара. Хотугулуу-арёаа фронна түбөһөн Ловатэ арүскэ Холм сройуонугар, Старай Русса туһаайыһынан уоттаах кыргыһыларга кыттыбыта, хорсун-хондуот быһыытын көрдөрбүтэ. Демьянскэй плацдарманы үлтүрүтүүгэ кыттыбыта. 1944 сыллаахха, сэрии хонуутугар уна саннын унуоһун үлтүрүтэн, ыараханньк бааһырыта. Госпитальга өр кэмгэ сытан үтүөрэн, салгыи сэриилэхэр кыаба суох буолан, үһүс группалаах инбэлиит буолан, эрэй бөдөнү көрсөн төрөөбүт бойдуун ытык буоругар икки баттыастаах

үктэммитэ. Кини уодаһыннаах уот сэрииттэн терөөбүт, улааппыт Хондутун Ньургуһуннаах алааһыгар тыһынаах эргиллэн кэлбитин бу баардыыы, күндүтүк санаыра. Балаһыан аанын кылыыр тына аһан, тапталаах дьонун кытта көрсүү олус да долгутуулаах түгэн этэ. Хас да сып устата аһар-тиллэр мөккүөрүгэр сылдыбыт, уоттаах сэрииттэн инбэлиит буолан эргиллибит эһэм барахсан "тоут буоругар үктэнэн эрэ баран өйдөөбүтэ - биердэ бэридилэр олох олус да күндүтүк..."

Эһэм доруобуйатын чөлүгэр түһэринэ түһэн баран, эйэлээх олобу турууга күргүөмнээх үлэбэ туруммута. Очнотоосу сэрии кэннинээри ыарахан кэмнэргэ "Трактор", "Карл Маркс", "Ленин" колхозтарга араас үлэбэ таһаарылаахтык үлэпээбитэ. Сыралаах үлэтэ сыаналанан, үгүс ахсааннаах махтал суруктарынан, грамоталарынан баһиэзммитэ.

Эһэм 1973 сыл "Албан аат" үһүс истиэпэннээх уордьанынан наһараадалааммыта, аата-ахсаана биллибэт элбэх мэтээллэрдээбэ. Эһэм сэриигэ сылдыбытын, хайдах өстөөбү кыргыһытын туһунан кэпсирин олох сөбүлээбэтэ. Сэриини санаахпын багарбаппын, туох үчүгүйдээх буолубой - бэйэ-бэйэни сэймэкээһин, сирити урусхаллааһын, тулааһа хаалбыт хараһын уута, көрөн туран дороруун сүтэриин, өй-мөйдөөх тулуйбат көстүүтэ... - диэрэ үһү.

Эһэм 1946 с. эбэбин Вера Иннокентьевна Архипованы кэргэн ылан, 7 оёону төрөтөн, иитэн-үөрэтэн, атахтарыгар туруорбута. Аатын ааттатар элбэх сиэннэрдээх, хос сиэннэрдээх. Биһиги бары саха хорсун бойууна, эһэбит олорон ааспыт олобууан, киһи хорсун сырыыларынан, төһө да кинини тыһынаабыр көрбөтөрбүт, киһинэн киэн туттабыт уонна кини тутустут эйэлээх олобо өлорон, дьонго туһалаах. Ийэ бойдуга бэриниилээх дьон буоларга дьулуһабыт, үөрэнэбит, сайдабыт.

Эһэбит Петр Григорьевич сэриигэ ыараханньк бааһырыта тааһан, 1981 сыллааха биһиги кээкэбиттэн туораабыта.

Улуу Кыайыы күнүн көрсө, биһиги, эдэр көлүөнэ дьон, эһэлэрбитин, убайдарбытын өйдөөн-санаан, кинигэр хорсун быһыыларыгарсугуйуулар, махтанар, кинилэр сырдык ааттарын үйэтигэр ытык иэстээхпит. Аны хаһан да хаан тохтуулаах, алдархайдаах сэрии хатыламматын, сир үрдүгэр мэлдьи эйэлээх олох туругудун!

Аёа бойдуун кэмүскүүр Улуу сэрии кыттылааба, «Албан Аат» 3-с истиэпэннээх уордьан кавалера Петр Григорьевич Старостин сизэ Владислав СТАРОСТИН, Миринойдээбэ политехнической үнүстүүт устууона.

— КӨР-СЭРГЭЭ —

Репертуар Кинотеатра «АЙЫЛЛААН» с 12 марта по 18 марта

10:00 - «Яга. Кошмар
темного леса» (ужасы) 16+ (150)
продолжительность 1 ч. 50 м.
11:55 - «Вперед» (мультипликация) 6+ (150)
продолжительность 1 ч. 48 м.
13:50 - «Бладшот»
(боевик, фантастика) 16+ (200)
продолжительность 1 ч. 54 м.
15:10 - «Вперед» (мультипликация) 6+ (250)
продолжительность 1 ч. 48 м.
17:45 - «Человек-невидимка»
(ужасы, триллер, фантастика) 18+
(250) продолжительность 2 ч. 11 м.
20:05 - «Бладшот»
(боевик, фантастика) 16+ (250)
продолжительность 1 ч. 54 м.
22:05 - «Бладшот»
(боевик, фантастика) 16+ (250)
продолжительность 1 ч. 54 м.

Справки по телефону
8-964-428-70-94

Бронь автоматически снимается за
20 минут до сеанса!!!

Касса работает
с 08 ч. 45 м. до 20 ч. 30 м.

НВК SAHA

«Саха» НКХ ханаалын
кулун тутар 16 — кулун тутар 22 күнүнээби бырагыраамата

НВК SAHA

Кулун тутар 16 күнэ бэнидиэнньик	Кулун тутар 17 күнэ оптүрүннүк	Кулун тутар 18 күнэ сэргээ	Кулун тутар 19 күнэ чэппиз	Кулун тутар 20 күнэ бээтинсэ	Кулун тутар 21 күнэ субуота	Кулун тутар 22 күнэ баскыһыанна
06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Саҥа күн 6+ 09:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 09:15 - Выборы-2020 12+ 09:30 - Карэ кистэлэнэ 10:30 - Тыһынаах дорбосон 6+ 11:15 - Өркөн өй 12+ 12:15 - Дойдум дьоно 6+ 12:30 - Эл иитэ 12+ 13:15 - Кыайыы-75 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Совместные агит. мероприятия по дополнительным выборам кандидатов в депутаты Госсовета Ил Түмэн по Арктическому округу №35 6+ 14:30 - Тэтим чааһа 12+ 15:00 - Готовим вкусно 16:00 - Саха Сирэ-Якутия 16:15 - Бай 12+ 16:45 - Бастын клип 12+ 17:00 - К Дню Арктики 12+ 17:30 - Полярная звезда 17:45 - Мультсериал 6+ 18:00 - Отчет Правительства РС (Я) 19:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 19:15 - Выборы-2020 12+ 19:30 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+ 21:00 - Санаа күүһэ 12+ 21:30 - Тыһынаах дорбосон 1 ч. 6+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+	06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Саҥа күн 6+ 09:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 09:15 - Выборы-2020 12+ 09:30 - Асчылттар 12+ 10:30 - Санаа күүһэ 12+ 11:00 - Карчик кэм 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:15 - Репортаж 6+ 12:30 - Лекторийум 12+ 13:15 - Кыайыы-75 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Совместные агит. мероприятия по дополнительным выборам кандидатов в депутаты Госсовета Ил Түмэн по Арктическому округу №35 6+ 14:30 - Тэтим чааһа 12+ 15:00 - Карэ кистэлэнэ 16:00 - Саха Сирэ-Якутия 16:15 - Тыһынаах дорбосон 16:45 - Бастын клип 12+ 17:00 - К Дню Арктики 12+ 17:30 - Полярная звезда 17:45 - Мультсериал 6+ 18:00 - «Саха Сирэ» инф. бизрии 12+ 19:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 19:15 - Выборы-2020 12+ 19:30 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+ 21:00 - Санаа күүһэ 12+ 21:30 - Сэһэн сирэ 6+ 22:15 - Фильм о фильме 2 ч. 6+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Сэргээ 12+	06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Саҥа күн 6+ 09:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 09:15 - Выборы-2020 12+ 09:30 - Город женщин 12+ 10:30 - Санаа күүһэ 12+ 11:00 - Актуальное интервью 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:15 - Дойдум дьоно 6+ 12:30 - Аал-луук мас 12+ 13:15 - Кыайыы-75 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Совместные агит. мероприятия по дополнительным выборам кандидатов в депутаты Госсовета Ил Түмэн по Арктическому округу №35 6+ 14:30 - Тэтим чааһа 12+ 15:00 - Асчылттар 12+ 16:00 - Саха Сирэ-Якутия 16:15 - Сэһэн сирэ 6+ 17:00 - К Дню Арктики 12+ 17:30 - Полярная звезда 17:45 - Мультсериал 6+ 18:00 - «Саха Сирэ» инф. бизрии 12+ 18:15 - Аал-луук мас 12+ 19:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 19:15 - Выборы-2020 12+ 19:30 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+ 21:00 - Санаа күүһэ 12+ 21:30 - Сэһэн сирэ 6+ 22:15 - Фильм о фильме 2 ч. 6+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+	06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Саҥа күн 6+ 09:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 09:15 - Выборы-2020 12+ 09:30 - Готовим вкусно 10:30 - Санаа күүһэ 12+ 11:00 - Карчик кэм 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:15 - Дойдум дьоно 6+ 12:30 - Аал-луук мас 12+ 13:15 - Кыайыы-75 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Совместные агитационные мероприятия по дополнительным выборам кандидатов в депутаты Госсовета Ил Түмэн по Арктическому округу №35 6+ 14:30 - Тэтим чааһа 12+ 15:00 - Город женщин 12+ 16:00 - Саха Сирэ-Якутия 16:15 - Сэһэн сирэ 6+ 17:00 - К Дню Арктики 12+ 17:30 - Полярная звезда 17:45 - Мультсериал 6+ 18:00 - «Саха Сирэ» инф. бизрии 12+ 18:15 - Эл иитэ 12+ 19:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 19:15 - Выборы-2020 12+ 19:30 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Санаа күүһэ 12+ 21:30 - Сэһэн сирэ 6+ 22:15 - Бастын клип 6+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Оди из нас 12+	06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Саҥа күн 6+ 09:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 09:15 - Выборы-2020 12+ 09:30 - Город женщин 12+ 10:30 - Санаа күүһэ 12+ 11:00 - Актуальное интервью 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:15 - Репортаж 6+ 12:30 - Оди из нас 12+ 13:15 - Кыайыы-75 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Совместные агитационные мероприятия по дополнительным выборам кандидатов в депутаты Госсовета Ил Түмэн по Арктическому округу №35 6+ 14:30 - Тэтим чааһа 12+ 15:00 - Готовим вкусно 16:00 - Саха Сирэ-Якутия 16:15 - Сэһэн сирэ 6+ 17:00 - К Дню Арктики 12+ 17:30 - Полярная звезда 17:45 - Мультсериал 6+ 18:00 - «Саха Сирэ» инф. бизрии 12+ 18:15 - Эл иитэ 12+ 19:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 19:15 - Выборы-2020 12+ 19:30 - Өркөн өй 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Эр санаа 12+ 22:00 - Бай 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Эл иитэ 12+	06:00 - Геван 12+ 06:30 - Саха сылгы танаралаах 12+ 07:00 - Саҥа күн-Новый день 6+ 09:00 - Новости 12+ 09:15 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Сылгыһыт күнүгэр. Ал сымэ 12+ 10:00 - Кап, опор, сэһэргэһиэх 6+ 11:00 - Хранители времени 12+ 11:30 - Новости парламента 12+ 11:45 - Саха итэҕэлэ 12+ 12:15 - Уостан түстэт ырыалар 6+ 12:30 - Асчылттар 12+ 13:30 - Саха сирэ. Кунтан күн 12+ 14:30 - Геван 12+ 15:00 - Истин илдьит 6+ 15:30 - Санаа күүһэ 12+ 17:30 - Кыайыы-75 12+ 18:00 - Сылгыһыт айхаллаан 6+ 18:30 - Дом мечты 12+ 19:00 - Эн сулуускун 12+ 21:00 - Саха сирэ. Кунтан күн 12+ 22:00 - ТВ-спорт 12+ 00:00 - Өркөн өй 12+ 01:15 - Тыһынаах дорбосон 12+ 02:00 - Кэһиэр 12+	06:00 - Геван 12+ 06:30 - Кап, опор, сэһэргэһиэх 6+ 07:30 - Бастын клип 12+ 07:45 - Полярная звезда 6+ 08:30 - Родной край 6+ 09:00 - Новости 12+ 09:15 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Саас кэлбитинэн! 6+ 10:00 - Будем вместе 12+ 10:15 - Хотугу сулуус 6+ 10:45 - Оҕо саас ыллыыр 6+ 11:00 - Мультсериал 6+ 11:30 - Дом мечты 12+ 12:00 - Хранители времени 12+ 12:30 - Готовим вкусно 12+ 13:30 - Итоги недели 12+ 14:30 - Геван 12+ 15:00 - Истин илдьит 6+ 15:30 - К всемирному дню водных ресурсов 6+ 16:15 - Продвижение 12+ 16:30 - Моя Якутия 12+ 17:00 - Клевая рыбалка 12+ 17:30 - ТВ-спорт 12+ 20:00 - Тыһынаах дорбосон 12+ 20:45 - Бастын клип 6+ 21:00 - Итоги недели 12+ 22:00 - Кэһиэр 12+ 00:00 - Бастын клип 6+ 00:15 - Кэһиэр 6+

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Убаастабыллаах
Семен Иванович НИКИТИН!

Эн Чуралчыбыт сайдарын туһугар
араас салайар үлэлэргэ сылдыбыткын,
улуус коммунистарын салайар үлэл
ситимилээх, үтүө түмүктэрдээх буолан
Ил Түмэн дьуктаабынан талыллыбыккын
сыаналыбыт, кизин туттабыт.

Билэр хатыламмат, үтүө
хаачыстыбабынан Аба дойдугар
барышлылээхтик сулууслалаабытыг.

байыаннай дьыаланы, дойдун патриоттара буолууну эдэр
ылчакка интэриһэ үлэлииринг буолар. Ити урдуктук сыаналанан,
Арасыйыа сэттиһиллээх күүстэрин инженернай сулууслалтын
началынныгы 2020 сыл тохсуйнуу 16 күнүнээби бирикээһинэн
МАЙОР званияга интэриһинэ.

Эйигин 70 саахкын туолбукунан уонна урдук байыаннай
звание интэриһилибитинэн эбэрдэлиибит! Тус бэйэсэр, дьы
кэрэһингэр чэгиэн дорубуулары, этэннэ буолууну бабарабыт!
Чурапчы улуунун олохтоохторо.

— ПРОКУРАТУРА ИЫТИННЭРЭР —

Коррупцияны утары охсуһуу
үлэ хайысхатын сүннүүнэн
приемна сылдыын

2008 сыл ахсынны 25 күнүгэр ылыныллыбыт
273-ФЗ нүөмэрдээх «Коррупцияны утары охсуһуу»
сокуон 6 ыстатыйата ирдиринэн, олохтоох салалта
тэрилтэтин үлэһиттэрин дохуоттарын, баайдарын уонна
эбэрдэлиистибэлэрин туһунан информация интэриниэт
ситимигэр муниципальнай тэрилтэ саайтыгар баар
буолуохтаах.

Ыйыллыбыт сокуон 2, 5 ыстатыйаларыгар сөп
түбэһиннэрэн, олохтоох дьаһалта коррупцияны утары
охсуһарга муниципальнай аакталары ылыныахтаах, онон
үлэлиэхтээх. Бу ыйыллыбыт аакталар интэриниэт ситимигэр
муниципальнай тэрилтэ саайтыгар баар буолуохтаахтар.

Онон, кулун тутар 16 күнүгэр улуус прокурора Иван
Васильевич Ядреев сарсыарда 9 чаастан кизээ 8 чааска
диэри Чурапчы сэл. Курашов аатынан уул. 8 №-дээх
дьиэбэ, үлэлиир кабинетигэр приемнуур. Ыйыллыбыт
сокуон ирдэбиллэрин кэһии уонна да атын коррупция
боппуруостарынан быраабы кэһии (быраабы көмүскээни)
туһунан этии, ыйытыы суруктаах, сайабыллыааннаах,
үксүүлээх, эбэтэр тылынан ыйыталаһа, сүбэлээх кэлэргитин
күүтэр.

Кэлэргитигэр пааспаргытын илдьэ кэлэбит, эрдэттэн
сурутуу ирдэммат.

ИВАН ЯДРЕЕВ,
улуус прокурора, юстиция аба сүбэһитэ.ИНСТИТУТ СЕМЬИ В ЯКУТИИ В ЗЕРКАЛЕ
ПЕРЕПИСЕЙ НАСЕЛЕНИЯВСЕРОССИЙСКАЯ
ПЕРЕПИСЬ
НАСЕЛЕНИЯ

На протяжении более ста лет институт семьи
в Якутии претерпел значительные изменения.
Если в начале прошлого столетия в республике
преобладающим типом семьи была относительно
многодетная сельская семья, состоящая из
нескольких поколений, то в настоящее время тип
семьи изменился коренным образом.

По данным Первой Всеобщей переписи
населения 1897 г. в Якутской области средний размер
семьи составил 5,5 человек, а итоги переписи 2010
года показали, что наиболее распространенным
типом семьи являлась городская семья с одним
ребенком, при этом средний размер домохозяйства
составил 2,9 человека.

Две последние переписи населения,
проходившие уже в новой России, наглядно
показывают произошедшие изменения в семейной
структуре: выросла доля супружеских пар без детей
(с 19,4% в 2002 г. до 22,8% в 2010 г.) и неполных
семей, состоящих из матерей с детьми (2002 г. –
24,1%, 2010 – 26,2%), а вот доля неполных семей,
состоящих из отцов с детьми, не изменилась
(2002 г. – 3,2%, 2010 – 3,2%). Около 60% семейных
ячеек имели одного ребенка, что свидетельствует
о распространении малодетного типа семей.
Распространение незарегистрированных брачных
союзов и матерей-одиночек привело к увеличению
числа детей, рожденных вне брака (2002 г. – 33,8%,
2010 г. – 37,8%).

В дореволюционный период большая часть
населения Якутии состояла в браке – по данным
переписи 1897 г. – 71,9%, 15,4% – холостые и девицы,
1,6% – вдовы и 0,1% – разведенные. В этот период
были характерны ранние браки, особенно среди
женщин. Так в 1911 г. по данным Обзора Якутской
области 1601 женщина из 2300 вступивших в брак,
была в возрасте до 20 лет.

В начале советского периода под общим влиянием
социально-демографических процессов произошли
изменения в брачно-семейных отношениях: доля
женатых и замужних снизилась (в 1926 г. мужчин –
57,7%, женщин – 65,8%), доля холостых и девиц
(мужчин – 32,3%, женщин 17,5%), вдовых (мужчин –
8,4%, женщин – 15,4%) и разведенных (мужчин –
1,6%, женщин – 1,3%) выросла.

Годы Великой Отечественной войны негативно
сказались на брачных отношениях: снижение
численности молодого населения, связанное с
высокой смертностью населения и мобилизацией
мужчин, привело к уменьшению числа заключаемых
браков. Однако в послевоенные годы в связи с
демобилизацией мужчин из армии, восстановлением
нарушенных семейных связей, отмечается их
рост. При этом, если в довоенное время практика
разводов почти отсутствовала, то впоследствии она
стала расти. Так по переписи населения 1979 г. доля
разведенных мужчин в возрасте 16 лет и старше
составила 4,2%, женщин – 6,4%; по переписи 1989 г.:
мужчин – 5,3%, женщин – 6,7%; по переписи 2002 г.:
мужчин – 6,7%, женщин – 9,2%; по переписи 2010 г.:
мужчин – 7,0%, женщин – 9,9%.

Как свидетельствуют итоги переписей 2002 и
2010 г., доля лиц состоящих в браке, снизилась (2002
г.: мужчин 61,0%, женщин – 55,5%; 2010 г.: мужчин –
59,8%, женщин – 53,7%); выросли доли никогда не
состоявших в браке (2002 г.: мужчин – 29,0%, женщин –
23,3%; 2010 г.: мужчин – 30,3%, женщин – 24,0%),
а также вдовых (2002 г.: мужчин – 2,9%, женщин –
11,7%; 2010 г.: мужчин – 2,9%, женщин – 12,4%).
При этом среди состоящих в браке возросла доля

тех союзов, в которых брак не зарегистрирован. Так,
если в 2002 г. в Якутии состояли в гражданском браке
13% супружеских пар, то в 2010 г. – 17,8% (по России –
10% и 13%, соответственно).

Точные данные о численности и структуре
населения республики станут известны после
Всероссийской переписи населения, которая
пройдет в октябре 2020 года.

САХА(ЯКУТИЯ)СТАТ

+7 (4112)42-46-60

+7(4112)42-45-17

Сообщества ВПН-2020 в социальных сетях:

<https://www.facebook.com/srana2020><https://vk.com/srana2020><https://ok.ru/srana2020><https://www.instagram.com/srana2020>

Сообщества ВПН-2020 Саха(Якутия)стата:

https://www.instagram.com/yakutia_vpn2020<https://www.vk.com/id557209059>

Всероссийская перепись населения пройдет
с 1 по 31 октября 2020 года с применением
цифровых технологий. Главным нововведением
предстоящей переписи станет возможность
самостоятельного заполнения жителями России
электронного переписного листа на Едином
портале государственных услуг (Gosuslugi.ru). При
обходе жилых помещений переписчики Росстата
будут использовать планшеты со специальным
программным обеспечением. Также переписаться
можно будет на переписных участках, в том числе
в помещениях многофункциональных центров
оказания государственных и муниципальных услуг
(МФЦ).

ПЛАН Б ДЛЯ ПЕРЕПИСЧИКА

Внедрение цифровых технологий в сбор данных
в ходе Всероссийской переписи населения 2020 года
позволил Росстату в десятки раз сократить тираж
бумажных переписных листов. Об этом заявил
советник руководителя Росстата Павел Сметов.

«Тираж бумажных бланков переписных листов
для Всероссийской переписи населения 2010
года составлял порядка 200 млн. Что касается
предстоящей переписи 2020 года, то основной план на
данный момент – печать 10% бумажных бланков от
необходимого объема. Это около 20 млн бланков», –
отметил Павел Сметов.

По словам советника руководителя Росстата,
полный отказ бумажных переписных листов пока
невозможен.

«У нас есть категории населения, которые мы
не имеем права переписывать на электронных
планшетах в силу ограничений правового свойства.
Это военнослужащие, заключенные. А еще
есть труднодоступные территории – без связи и
интернета. Туда, конечно, переписчики поедут с
бумажными переписными листами. Кроме того, пара
переписных листов на случай внезапного выхода из
 строя электронного планшета будет лежать в сумке у
каждого переписчика. Всегда должен быть план Б», –
резюмировал Павел Сметов.

Всероссийская перепись населения пройдет
с 1 по 31 октября 2020 года с применением
цифровых технологий. Главным нововведением
предстоящей переписи станет возможность
самостоятельного заполнения жителями России
электронного переписного листа на Едином
портале государственных услуг (Gosuslugi.ru). При
обходе жилых помещений переписчики Росстата
будут использовать планшеты со специальным
программным обеспечением. Также переписаться
можно будет на переписных участках, в том числе
в помещениях многофункциональных центров
оказания государственных и муниципальных услуг
(МФЦ).

Медиаофис ВПН-2020

media@srana2020.ru

+7 (495) 933-31-94

Сообщества ВПН-2020 в социальных сетях:

<https://www.facebook.com/srana2020><https://vk.com/srana2020><https://ok.ru/srana2020><https://www.instagram.com/srana2020>[youtube.com](https://www.youtube.com)

Күндү, тапталлаах убайа, Хайахсыт нэһилиэтин олохтооһо

НОВГОРОДОВ Николай Николаевич

уһун, ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, улуустаабы киин балыыһа терапевтической
отделениетын медиэстэртэтигэр Надежда Николаевна Новгородава дириг кутурбаммытын
тиэрдэбит.

Улуустаабы киин балыыһа салалтата, профкома, терапевтической отделение, күнүскү
стационар кэлэтииптэрэ.

от 0,5%
www.denpotok.ru

Денежный
ПОТОК

СУММА ЗАЙМА ОТ
1 000 ДО 15 000 Р

БЫСТРОЕ РАССМОТРЕНИЕ
ЗАЯВКИ МИНИМУМ ДОКУМЕНТОВ

ЛЁГКИЙ ЗАЙМ
ЭКСПРЕСС

СРОК ОТ 5 ДО 30 ДНЕЙ

с Чурапча
ул. Ленина, 31
телефон: 8 (4113) 54-24-11
телефон: 8 (904) 117-41-20

Условия займа: процентная ставка – 1 ставка 0,5% в день (528,5% годовых),
2-4 ставка 0,7% в день (1057% годовых), 5 и последующая ставка 0,5% в
день (528,5% годовых). Сумма займа от 1000 до 15000 рублей, по-
следующий выданы 1000 – 15000 рублей. Срок от 5 до 30 дней. Займ предо-
ставляется в российской валюте. Платежи осуществляются по договору, в конце
срока займа списываются с банковской карты. Сумма начисленных процентов. Про-
порция к заёмщику – возраст от 21 до 35 лет, регистрация в административ-
ной области, обязательное залога – не требуется. В случае просрочки возврата
на сумму долга начисляется штраф 33% от суммы долга. Обязательство 22% го-
довых от суммы просрочки задолженности.

Кылаабынай эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА
Кылаабынай эрдээктэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
Эпикатит саккагэр, сурук отдела - А.Н. ЗАХАРОВА
Экзистенция, тыа хаһаайсыбатын отдела - А.М. СЛЕПЦОВ
Кэрэстэдиэктэр - М.В. ПЕТРОВА, С.А. ЖЕНДРИНСКИЙ
Таһааччы - Л.К. ПОПОВА
Бачээттээчи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР
Президиумта, Чурапчы улуунун
"Сана олох" редакция-издательской
холбоһук автономнай учреждение.
Российской Федерации Роскомнадзор
СР управления 2012 с. кулун тутар
15 күнүгэр регистрацияламыт нүөмэрэ –
ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель,
аадырыһа: 678670, Чурапчы
сэл, Карл Маркс уул., 26 "а".
Телефоннарбыт: редактор
– 41-332, отделлар – 41-285,
41-358. E-mail: sanaokh@mail.ru,
сайт: sanaokh.ru,
Instagram: @sanaokh

Бачээтэ саныа: № 19 (11675)
Күүмүр: 2 буч. лине
Ахсаала 1200. Хайыат сыаната: 15

Аһаар сурутар элэктэр сана
редактор кутурбаммыттар кутурбаммыттар
бачээтэ. Сурутар элэктэр кутурбаммыттар
кутурбаммыттар элэктэр кутурбаммыттар
кутурбаммыттар